

A EUROPEAN RURAL HISTORY ORGANISATION ELSŐ ÉVTIZEDE

THE FIRST DECADE OF THE EUROPEAN RURAL HISTORY ORGANISATION

Varga Zsuzsanna

DSc, az EURHO alelnöke

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszék, Budapest
varga.zsuzsanna@btk.elte.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Az EURHO (European Rural History Organisation) egy évtizede biztosít rendszeres fórumot mindazoknak a kutatóknak, akik az európai országok mezőgazdaságát, s a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók életviszonyait tanulmányozzák történeti perspektívából. Tavaly Kolozsváron, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem és az Erdélyi Néprajzi Múzeum közösen látta vendégül közel negyven ország, mintegy négyszáz kutatóját a „Rural History 2023” konferencián. A „rural history” kifejezés az alapító agrártörténészek azon törekvését szimbolizálja, hogy több tudományterület – antropológia, archeológia, néprajz, szociológia, történeti földrajz stb. – összefogásával olyan interdiszciplináris szemléletet honosítsanak meg, amely új felismerésekre vezethet nemcsak agrármúltunkkal, hanem jelenünkkel kapcsolatban is.

ABSTRACT

For a decade, EURHO (European Rural History Organisation) has provided a regular forum for researchers who study agriculture in European countries and the living conditions of those involved in agricultural production from a historical perspective. Last year, in Cluj-Napoca, the Babeş-Bolyai University and the Transylvanian Museum of Ethnography jointly hosted around 400 researchers from nearly 40 countries at the Rural History 2023 conference. The term “rural history” symbolizes the founding agrarian historians’ ambition to bring together several disciplines—anthropology, archaeology, ethnography, sociology, historical geography, etc.—to establish an interdisciplinary approach that can lead to new insights not only into our agricultural past but also into our present.

Kulcsszavak: mezőgazdaság, agrártársadalom, Európa, agrártörténet, interdiszciplinaritás

Keywords: agriculture, agrarian society, Europe, rural history, interdisciplinarity

Európában az elmúlt másfél évtized során felfutóban vannak a mezőgazdasági termelés gazdasági, társadalmi, politikai vonatkozásaival foglalkozó kutatások, annak ellenére, hogy az ágazat részesedése mind a bruttó hazai termék (GDP)

előállításában, mind a foglalkoztatásban régóta csökkenő tendenciát mutat. Több európai országban új intézetek jöttek létre, könyvsorozatok indultak, és 2013 óta két évente nemzetközi konferencián is összegyűlhetnek a témakör kutatói. Az első helyszín Bern volt. Ezt követte Girona, majd Leuven, Párizs és Uppsala. A European Rural History Organisation (EURHO) (a szervezet honlapja: URL1) fontos küldetésének tekinti, hogy Európa legkülönbözőbb térségeibe jusson el konferenciái révén. A 2023. szeptember 11. és 14. között a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen közel negyven ország mintegy négyszáz kutatója vett részt a „Rural History 2023” konferencián, ahol háromszáz előadás hangzott el.

Az EURHO igazi katalizátorrá vált az elmúlt évtized során. Visszaemlékezve arra az időszakra, amikor hozzákezdünk a szervezéséhez, az vezetett bennünket, hogy betöltsük az űrt, amely egy többéves közös kutatási projekt lezárulta után keletkezett. Azok, akik létrehozták az EURHO-t, mind résztvevői voltak annak a nagyszabású kutatásnak – „Programme for the Study of European Rural Societies” (PROGRESSORE) –, amely 2005–2009 között az európai vidéki társadalmak tanulmányozására irányult.¹

Ez a projekt négy nagy témacsoport – 1. *Landed property*; 2. *Management of rural land*; 3. *Peasant societies*; 4. *State, government, politics and peasants* – kereteiben közel 200 kutatót kapcsolt össze Európa 22 országából (Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Lengyelország, Magyarország, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svájc, Svédország). A cél az volt, hogy a résztvevők szakterületük legfrissebb eredményeire támaszkodva, összehasonlító történeti perspektívába illesztve tárgyalják meg azokat a jelenségeket, problémákat, amelyek jelen vannak az európai országok mezőgazdaságában, és a mezőgazdasági termelést folytatók életében. Az összehasonlító történeti perspektíva révén az uniós országokon belüli gazdasági-társadalmi folyamatok elemzése túllépett a nemzeti kereteken, és így számos új felismerésre vezetett.

Fontos felidézni, hogy a négy fő munkacsoport a középkortól kezdve napjainkig terjedően vizsgálta a fent említett témakörökhöz kapcsolódó résztémákat. Ugyancsak érdemes kiemelni a munka interdiszciplináris jellegét. Az agrártörténetírás és a társadalomtudományok között még mindig érezhető szakadék áthidalása kezdettől hangsúlyos törekvés volt. Az agrártörténészek mellett bekapcsolódtak szociológusok, néprajzkutatók, politológusok, kulturális antropológusok és agrárközgazdászok. Nagy figyelem irányult a fiatal posztdoktorok, sőt PhD-hallgatók bevonására is.

¹ A program teljes neve: COST Action A35 PROGRESSORE, ami arra utal, hogy ezt a programot az 1971 óta létező európai kutatási együttműködési alap, a COST (European Cooperation in Science and Technology) finanszírozta.

E nagyszabású európai léptékű akadémiai vállalkozás eredményeként Gérard Béaur főszerkesztő irányításával elindult egy új könyvsorozat a belga Brepols Kiadó gondozásában, *Rural History in Europe* címmel, melynek eddig tizenhét kötete jelent meg.² Az elkészült kötetek egyáltalán nem tekinthetők szűk szak-történeti munkáknak. A projekt elejétől érvényesült a törekvés – már a témák meghatározásánál is –, hogy olyan kérdések kerüljenek napirendre, amelyek relevanciával bírnak napjainkban.

Az impozáns könyvsorozat mellett a projekt másik fontos eredményének az tekinthető, hogy létrejött az agrártörténeti témákkal foglalkozó, különböző diszciplínákhoz tartozó szakemberek európai hálózata, melynek tagjai folytatni szeretnék volna a megindult tudományos párbeszédet. Egy évvel a program lezárulását követően, 2010-ben a Brit Agrártörténeti Társaság (British Agricultural History Society) magára vállalta egy nemzetközi konferencia szervezését azért, hogy ott meg lehessen vitatni a jövőbeli együttműködés szervezeti kereteit. Így alakult meg a European Rural History Organisation. Az alapítók döntően agrártörténészek közül kerültek ki, az új szervezet elnevezése ugyanakkor azt üzeni, hogy a diszciplínát minden korábbinál szélesebben értelmezik. Tehát várják mindazon kutatókat, akik a vidék történetével például archeológiai, antropológiai, földrajzi, tájtörténeti, szociológiai, politológiai, kultúrtörténeti szempontból foglalkoznak. A szervezetbe egyénileg is be lehet lépni, s van intézményi tagság is kutatóintézetek, levéltárak, múzeumok, oktatási intézmények stb. számára.

Az EURHO valódi úrt tölt be, amit jelez az is, hogy évről évre nő a csatlakozó tudományos szervezetek és intézmények száma. 2015 óta Magyarországnak is méltó intézményes képviselője van a Magyar Mezőgazdasági Múzeum révén. Nemcsak ilyen nagy múltra visszatekintő intézményeket találunk a tagok között, hanem újabbakat is, amelyek az elmúlt évtizedek során jöttek létre. Közülük kettőt szeretnék itt megemlíteni, mert fontos szerepet töltenek be az EURHO működtetésében.

Nemzetközi szervezetünk adminisztratív bázisa Ausztriában, egy osztrák vidéktörténeti kutatóintézetben van, melynek neve Institut für Geschichte des Ländlichen Raumes (IGLR) (URL3). A St. Pöltenben működő intézmény hamar túllépte a tartományi kereteket. Az első igazgató, Ernst Langthaler tevékenységének köszönhetően fontos kutatóműhellyé vált az elmúlt húsz év során.³ S mindközben az EURHO folyamatos működésének biztosításában is kulcsfontosságú szerepet töltött be kis létszámú munkatársi csapatával együtt.

² A teljes sorozat elérhető a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Könyvtárában (1012 Budapest, Attila út 93., URL2).

³ Immár a 18. kötetnél tart az évkönyvük, a *Jahrbuch für Geschichte des ländlichen Raumes*.

A másik intézmény egy svájci agrárlevéltár. A 2002-ben alapított, Bernben működő Archiv für Agrargeschichte (AfA) gyűjtőterülete a 19. és 20. század.⁴ Peter Moser irányítása alatt a levéltár kutatóműhelyként is funkcionál. Az elmúlt két évtized során felhalmozódott tapasztalataikból sokat tanulhatnánk mi is. A kolozsvári Rural History konferencia vitaindító előadását épp arról tartotta Peter Moser, hogy a történészek maguk is milyen sokat tehetnek azért, hogy agrártörténeti értékkel bíró források bekerüljenek a levéltárakba. Az ő tapasztalataik egyértelműen azt bizonyítják, hogy a mezőgazdasági vállalkozókat érdekeltté lehet tenni irataik megőrzésében, rendszerezésében. Sőt még abban is, hogy ezt bizonyos feltételek mellett elérhetővé tegyék a kutatók számára. A kelet-közép-európai térségben a rendszerváltás utáni privatizáció új helyzetet teremtett az iratmegőrzés és gyűjtés terén. Napjaink egyre aktuálisabb kihívása: milyen forrásokból fogják az 1990 utáni időszak agrártörténetét megírni a történészek?

Az EURHO sokrétű tevékenységét jól tükrözi az a nemrég kezdemenyezés is, amely elvezetett a European Rural History Film Association (ERHFA) megszervezéséhez. Ebbe az egyesületbe jelenleg kilenc ország huszonnégy olyan intézménye kapcsolódott be, amely mezőgazdasági témájú filmeket őriz (honlapjuk: URL5). A katalogizálást és az adatbázis építését is a svájci agrárlevéltár munkatársai végzik.

Mindezek a példák bizonyítják, hogy a mezőgazdaság történetével foglalkozó szakemberek részéről Európa-szerte mennyire erős az igény az interdiszciplináris párbeszédre, továbbá azt is, milyen lendületes erővé adódott össze a korábban egymástól elszigetelt kutatók szakmaszeretete és elkötelezettsége.

IRODALOM

URL1: <https://www.ruralhistory.eu/>

URL2: <http://www.mezogazdasagikonyvtar.hu>

URL3: <http://www.ruralhistory.at>

URL4: <https://www.histoierurale.ch/afa/index.php/en/>

URL5: <https://ruralfilms.eu/ruralfilms/>

⁴ Angol nyelvű honlapjuk: URL4. A kis létszámú stáb eddig több mint 1500 iratfolyóméter anyagot rendszerezett. Segédleteik elérhetők a honlapjukról. Kutatási eredményeiket rendszeresen publikálják a *Studien und Quellen zur Agrargeschichte* című sorozatban.